

רעידות הנפש באמנותה של רעיה טלמור

המשוררת דליה רביקוביץ כותבת בשירה "מחבואים": "יש דבר אחד ששכחתי ויש דבר שאני עוד זוכרת - ילדותי פרחה עברה לה ואני נשארתי". יותר מכל אמנית יוצרת אחרת באמנות הישראלית, כדי להבין את מסעם המפותל של חייה של רעיה טלמור – מומלץ וראוי לעקוב ולהתעמק בשירתה של רביקוביץ. גם המונח "רעידות הנפש" המהווה את כותרת תערוכתה החדשה נלקח מכיתוביה של רביקוביץ. תעצומות היצירה של שתי נשים אלה מקבילות ודומות, למרות שבניגוד לתחושותיה האפוקליפטיות והמייאשות של רביקוביץ – רעיה טלמור הייתה יכולה להיחשב כיוצרת האופטימית האולטימטיבית, אמנית בכל רמ"ח אבריה המרגישה את החיים, נוגסת בהם ללא הרף, מוקירה ואוהבת אותם וממצה בהם כל רגע יצרי ויצירתי בחייה.

לא לחינם מובא הציטוט בתחילת המאמר. הסטודיו של רעיה טלמור, הממוקם במרכז קיבוצה יגור, מסמל יותר מכל את היותה אמנית ישראלית גאה, יוצרת מקומית, שנופי ילדותה וחייה ניבטים מכל אחד מציוריה. החלטתה "להישאר" היא משמעותית יותר מכל, מסמלת ומאפיינת את יצירותיה הכוללות מבחר פורטרטים בלתי נגמר, ציורי נוף בכל הסגנונות, ציור חברתי ביקורתי הנועץ ולקוח מחיי המקום, ציור אפי עם מוטיבים דקורטיביים עמוקים המשוחח עם מושגי ההוד והיופי – כל אלה על רקע ציורה האישי הטעון והכואב המתכתב עם תקופת היותה פגועה ומתמודדת עם כפיות הטובה של הטבע. היא נשארתי ולא רק בצורה פסיבית, אלה מטביעה ובחוזק רב את חותמה על עולמנו התרבותי. "הישארותה" של רעיה טלמור היא המוטיב החוזר והדומיננטי של חייה היצירתיים, של מאבקה חסר הפשרות להמשיך וליצור ללא הרף, למלא את חיינו האפורים והיומיומיים בצבע ובתוכן.

תערוכתה החדשה בתיאטרון גבעתיים של רעיה טלמור, אמנית ותיקה, היוצרת מזה שנים רבות בסטודיו שלה בלב הקיבוץ חושפת מגוון עצום של יצירה בשלל סגנונות ותחקיר אמנותי עמוק ומתמשך. חלק מציוריה בוצע על ידה במסעותיה אל מעבר לים והוא משמש אספקלריה השוואתית נאותה לעבודתה המקומית. ככלל, ראוי לציין שרעיה טלמור עוסקת במתח שבין פנים לחוץ, בין הראוי לקיים, בין האידיאלי לנראה ולמצוי. טלמור מגייסת את כוחותיה היצירתיים רבי האנרגיה לפרש את דעותיה. בחיים היומיומיים היא אסרטיבית מאד, חיונית וחיונית, בתוך נבכי ציוריה היא מגלה לעיתים טפחים עמוקים של ביקורת ושנינות, לעיתים היא אפילו סאטירית ומקאברית כאחד. משמעות נוספת הראויה להתייחסות בלימוד יצירתה של רעיה טלמור הנו פורמט העבודה שבו היא בוחרת. הציורים הקטנים משדרים התייחסות אינטימית וסולידית, בדרך כלל עוסקים בהתייחסות זמנית אל אדם או נושא קרוב. היצירות הפרושות על

פורמט ענק יוצרות כוח מסיבי, פרץ של יצירה חזק ובוועט, עבודות אלה הנן בעלות משמעות קריטית מבחינתה של טלמור, ואין זה משנה אם המדובר בנופי הארץ, שהם חלק מגופה ודמה של האמנית או אם אלה הם ציורי הגוף השסוע המתמודד עם הגורל. יש קשר בלתי נפרד בין הסגנון והגודל לבין המסר הישיר והמכוון.

גדעון עפרת, היסטוריון ואוצר אמנות כותב במבוא לספרו "ביקורי אמנות" כי: "הזמן מחדד בתודעת ההיסטוריון את הבנת האירועים: הזמן מדלל את הנפשות הפועלות בדין ההישרדות הדרוויניסטית. הזמן מקהה את להט החרבות של קרבות ההווה, הזמן מדרג את הגיבורים בדרגות גבורה שונות. בקצרה, הזמן מבעבע תבונה, ידע ואירוניה אל הפאתוס של התרחשויות ההווה." בעניין זה ראוי להתייחס אל סדרת הפורטרטים המצוינת שרעיה טלמור מקדישה לאביה. ציור נובע ממאגרי הזיכרון וקווי האופי של האב הדעתן מתורגמים אצלה לקווי מתאר של פניו ושל האביזרים והמלבושים שאפיינו אותו. ככלל, הפורטרטים של רעיה טלמור, האישיים וגם אלה המוקדשים ליקריה וחברותיה, עוקבים ומנציחים את שלבי חייה, מבוצעים על ידה בשלל סגנונות ובגדלים מגוונים. הפורטרטים מהווים נקודות התייחסות מרתקות ועוסקים בין היתר בזמן ובהשפעתו על פני המצויר. אל עניין הזמן אפשר גם ליחס חלק מציורי הפרחים, המפותחים עד מאד, אצל רעיה טלמור. סדרות הפרחים עוסקות בסוגים שונים של פרחים, אלה מבוצעות בתקופות שונות, לעיתים הן מסמלות ציור סמלי ואנושי, המזכיר את יצירותיה של ג'ורג'יה אוקיף.

שיא עבודתה של רעיה טלמור הנו ללא ספק סדרות הציור האחרונות העוסקות באישה ובגופה. טלמור מכירה היטב את יופיו של הגוף הנשי על קימוריו השונים מרבה לצטט ולהתמודד עם אמירות ציוריות קלאסיות. ציור הגוף הקרוע, הדיאלוג שיש לו עם סדרות הציפורים המסמלות יותר מכל את המעבר מציפור הנפש השסועה אל צפור הדרור המחכה ליוצרת בכל שלב של חייה מחוץ לסורגים, אותה ציפור היא או האמנית עצמה או רוח החופש האופטימית שהיא אינה מפסיקה להמציא. רעיה טלמור הנה אמנית אמיצה שאינה בוחלת בשום אמצעי לחשוף ולערב את הצופה בכאביה ובתובנות ניסיונה. ציוריה החושפניים מעוררים אמפטיה נוספת אל אישיותה הבלתי רגילה כיוצרת אמיתית וחסרת פשרות. הציור הנוכחי נמצא מעבר לכל סוג של אופנה וז'אנר. הגוף הקרוע והמתאחה – האמנית הפוערת את גופה אל עיניו המשתאות של הצופה – אלה הופכים למחזה ודיאלוג עוצמתי ודרמטי ההופך את החיים לבמה אחת המערבת את האמנות עד למכסימום עם הריאליה בה אנו חיים. רעידות הנפש של רעיה טלמור מצויות בכל אחד מציוריה. לצופה לא נותר אלא לצאת איתה למסע ייחודי ומשותף אל צפונות עולמה הייחודי.